

Türkçe Dil Bileisi Kaynaklarındaki Belgisiz Sıfat Kategorisi Üzerine: Sıfat mı Belirleyici mi?

Soner AKŞEHİRLİ*

Özet

Sözcük türlerinin sınıflanmasında, sözcüklerin biçim bilimsel, söz dizimsel ve anlam bilimsel özelliklerine bağlı olarak kimi ölçütler kullanılmaktadır. Bazı sözcükler için ve bazı dillerde bu ayrımların her zaman belirgin bir şekilde yapılamamasına karşın, sıfatlar için kabul edilen evrensel nitelikli ayırım ölçütleri bulunmaktadır. Bir sözlüksel kategoriyi tanımlayan ve onu diğer kategorilerden ayıran ölçütler, ilgili kategorinin tüm alt kategorileri için de geçerli olmalıdır. Bu açıdan baktığımızda Türkçe dil bilgisi kaynaklarında sıfatların bir alt türü olarak sınıflanmış belgisiz sıfatların, sıfatları karakterize eden temel özelliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Bu çalışmada, belgisiz sıfat olarak sınıflanmış sözcüklerin, dil biliminde belirleyici adı verilen işlevsel bir kategoriye ait oldukları, ayırt edici özellikler ve ölçütler aracılığıyla gösterilmektedir. Belirleyiciler, sözlük birimleri olan adların, cümle düzleminde, dünyadaki gerçek bir varlığa gönderim yapabilmesi için gerekli olan dil bilimsel ve anlam bilimsel bir kategoriyi oluşturur. Temel kurucuları özne ve yüklem olan cümleler, öznenin gönderimde bulunduğu varlığa yüklemün gönderimde bulunduğu bir özelliğin atanması yoluyla biçimlenir. Bu noktada belirleyiciler, yüklemün gönderimde bulunduğu özellik kümesine, hangi varlıkların ne oranda dâhil olduklarını belirleme işlevindedir. Türkçedeki bütün, her, her bir, bazı, hiçbir, çoğu gibi sözcükler, doğal dillerin bu zorunlu belirleme işlevini yerine getiren sözcüklerdir. Belirleyiciler sadece bu tür sözcüklerle sınırlı olmayıp, farklı sözlük birimler ve yapısal özellikler de bu işlevi yerine getirebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sıfat, belgisiz sıfat, belirleyici, niceleyici

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi, ROR ID <https://ror.org/02eaafc18>
soner.aksehirli@ege.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9276-968X>

On the Indefinite Adjective Category in Turkish Grammar Resources: Adjective or Determiner?

Abstract

In the classification of parts of speech, some criteria are used depending on the morphological, syntactic, and semantic features of the words. Although for some words and in some languages these distinctions are not always clear, there are universally accepted criteria for distinction of adjectives. The criteria that define a lexical category and distinguish it from other categories should also be valid for all subcategories of the relevant category. From this perspective, it is seen that indefinite adjectives, which are classified as a subtype of adjectives in Turkish grammar resources, do not have the basic features that characterize adjectives. In this study, it is shown through distinctive features and criteria that the words classified as *indefinite adjectives* belong to a functional category called *determiners* in linguistics. Determiners constitute a grammatical and semantic category necessary for nouns, which are lexical units, to be able to refer to a real entity in the world at the sentence level. Sentences, basic constituents of which are subject and predicate, are formed by assigning a feature referred to by the predicate to the entity referred to by the subject. At this point, determiners have the function of determining which entities, and to what extent, are included in the set of properties denoted by the predicate. Words such as *bütün*, *her*, *her bir*, *bazı*, *hiçbir*, *çoğu* in Turkish are words that fulfill this obligatory determining function of natural languages. Determiners are not limited to these types of words; different lexical units and structural features can also fulfill this function.

Keywords: Adjective, indefinite adjective, determiner, quantifier

Türkçenin geleneksel ve çağdaş pek çok dil bilgisi kaynağında, sıfat kategorisi altında *belgisiz sıfat* ya da *belirsizlik sıfatı* olarak adlandırılan bir alt kategori yer almaktadır. Daha genel bir sınıflama içinde sıfatlar niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere iki ana türe ayrılmakta, belirtme sıfatları da kendi içinde (1) işaret sıfatları, (2) soru sıfatları, (3) belgisiz sıfatlar olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Belgisiz sıfat yerine *belirsizlik sıfatı* terimini kullanan Ergin (1997, s. 254) bu sıfatları “nesneleri belirsiz olarak belirten sıfatlar” olarak tanımlamaktadır. Banguoğlu da (2011, s. 353) *belgisiz sıfat* terimini kullanarak bu tür sıfatları “adları kabataslak, yetersizce belirten sıfatlar” biçiminde tanımlamıştır. Gencan (2007, s. 216) ise benzer bir ifadeyle “varlıkları tam olarak değil de aşağı yukarı belirten sözcükler” tanımına yer verirken Karaağaç (2013, s. 187) varlıkların var oluş sıfatlarından birinin belirsiz oluşları olduğunu söyledikten sonra, varlıkların bu belirsizliklerini ifade etmek için kullanılan *belirsizlik sıfatları*’ndan söz eder. Bu ve benzer şekillerde ta-

nımlanan belgisiz sıfatlar çoğunlukla *bir, bütün, başka, bazı, her, kimi, çoğu, çok, hiç, falan, birçok, birkaç, her bir, herhangi bir, bir takım, hiçbir, her* gibi sözcüklerle örneklemektedir.

Ancak gerek belgisiz sıfat kavramının kendisi gerekse bu kategoriye örnek olarak verilen sözcükler, dil bilgisel kategori sınıflamaları bakımından sorunludur. Bu soruna kısaca ve kısmen de olsa değinen Banguoğlu (2011, s. 353), üst başlığı “belirtme sıfatı” olan belgisiz ya da belirsiz sıfatlara ilişkin bir çelişkiye dikkat çeker. Belgisiz sıfatların belirtme sıfatlarının bir türü olarak gösterilmesi bu çelişkiyi ortaya koymaktadır. Banguoğlu, bunu, belgisiz sıfatların yetersiz belirtme yaptığını söyleyerek gidermeye çalışmaktadır. Ancak asıl sorun, bundan daha geniş bir çerçeve oluşturmaktadır. Belgisiz sıfat olarak sınıflanan sözcüklerin bir sıfat olduklarının söylenmesi, onların diğer sıfatlarla ortak özelliklere sahip olmasını, yani sıfatlara ilişkin genel sınıflama ölçütlerine sahip olmalarını gerektirir. Oysa bir sözcük türü olarak sıfatı tanımlayan ve diğer sözcük türlerinden ayırt eden ölçütlerle incelendiğinde, belgisiz sıfatların bu ölçütlere uygun olmadıkları görülmektedir.

Elbette bu durumun Türkçe üzerine hazırlanmış dil bilgisi kaynaklarının tümü içi geçerli olduğu söylenemez. Kimi kaynaklarda bu tür birimler açıkça ad öbeklerinin belirleyicileri olarak ele alınmakta ve belgisiz sıfat gibi bir kavrama da hiç yer verilmemektedir. Örneğin Johanson (2021, s. 529) *bazı, birkaç* gibi sözcükleri “belirsiz niceleyici” (İng. indefinite quantifier) örnekleri olarak kullanır. Göksel ve Kerslake (2005, s.179) ise belirleyicilerin bir alt kategorisi olarak belirsiz niceleyiciler (İng. indefinite determiners) başlığı altında bu birimleri ele alır. Bu çalışmanın amacı pek çok dil bilgisi kaynağında yer alan belgisiz sıfat kategorisini oluşturan sözcüklerin, neden *belirleyici* (İng. determiner) adı verilen genel bir kategoriye ve bir belirleyici alt kategorisi olan *niceleyici* (İng. quantifier) kategorisine ait olduklarını göstermektir. Bunun için ilk olarak sıfatların tanımlayıcı ve ayırt edici ölçütleriyle belgisiz sıfatlar test edilecek ve bu ölçütlere ne ölçüde uydukları tartışılacaktır. Ardından bu sözcüklerin belirleyici kategorisinde yer aldıkları, söz konusu kategoriye ilişkin tanım ve ilkelerle gösterilmeye çalışılacaktır.

Sıfatlar ve Belgisiz Sıfatlar

Geleneksel ve modern dil bilimi çalışmalarında sözcük türlerinin sınıflandırılması daima önemli ve tartışmalı bir konu olmuştur. Sözcüklerin nasıl sınıflandırılacağına ilişkin çok sayıda betimleyici ve kuramsal çalışma bulunmaktadır. Bu çerçevede biri anlamsal /anlam bilimsel, diğeri de biçim bilimsel /söz dizimsel olmak üzere iki ana ölçütten söz edilebilir. Aşağıda öncelikle anlam bilimsel ölçütlerle, ardından biçim bilimsel ve söz dizimsel ölçütlerle

sıfatlar ayrı ayrı değerlendirilmekte ve belgisiz sıfatların bu ölçütlere uyup uymadıkları tartışılmaktadır.

Sıfatlara İlişkin Anlamsal Ölçütler ve Belgisiz Sıfatlar

Anlamsal ölçütler, sözcüklerin, işaret ettikleri ya da adlandırdıkları şeylere göre sınıflandırılması esasına dayanır. Yani bu sınıflamada ontolojik kategoriler merkeze alınır ve sıfatlar bu çerçevede, varlıklara işaret eden adlar, olaylara işaret eden fiillerden farklı olarak genellikle özelliklere işaret eden sözcükler olarak değerlendirilir (Murphy, 2010, s. 222). Belgisiz sıfatların her şeyden önce bu bakımdan sıfat olarak sınıflandırılmalarının sorunlu olduğu görülmektedir. Örneğin (1a)’da bir çocuğun başarılı olmak özelliğinden söz edilmektedir ama (1b-e)’de bir çocuğun *bazı*, *birkaç*, *bütün*, *hiçbir* olma gibi bir özelliğinden söz edildiği söylenemez:

- a. başarılı çocuk
- b. bazı çocuklar
- c. birkaç çocuk
- d. bütün çocuklar
- e. hiçbir çocuk

Bu gözlem, söz konusu sözcüklerin sıfatlara ilişkin en temel anlamsal koşulu sağlamadıklarını göstermenin yanı sıra, bunların “belgisiz” olarak adlandırılmalarının da doğru olmadığını düşündürmektedir. (1b) ve (1c)’de sayısal olarak ne kadar çocuktan söz edildiği belirgin olmasa da (1d) ve (1e)’de ilgili bağlamdaki çocukların tümünden söz edildiği açıktır; yani aslında bir belirlilik durumu söz konusudur. Öte yandan sıfatlar, nitelik belirten sözcükler olmaları bakımından niteledikleri adlarla üç temel birleşim özelliği sergiler. Bunların ilkinde sıfat, adın gönderimde bulunduğu varlık kümesinin bir alt kümesini belirler. Örneğin (2)’de MASA gibi bir varlık kümesinin alt kümesi olan BÜYÜK MASA kümesinden söz edilmektedir:

(2) büyük masa

Bir başka deyişle *büyük masa*, masalar içinde büyük olan masaya işaret eder. Burada bir alt küme ilişkisinden söz edilmesinin nedeni, büyük masanın, ancak MASA kümesi içinde büyük olabilmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü en büyük masa bile, bir futbol sahasından daha küçüktür. Bir başka deyişle BÜYÜK gibi bir varlık kümesinden söz edilemez; ancak bir varlık kümesinin elemanları arasında büyüklük-küçüklük farkı olabilir. Alt kümeli birleşim adı verilen bu birleşimin yanı sıra bir sıfatla adın birleşimi kesişimli de olabilir (Lee, 2023, s. 203). Kesişimli birleşimde hem sıfat hem de ad bağımsız bir

varlık kümesine gönderim yapar ve sıfat-ad birleşimi bu iki kümenin kesişiminde yer alan bir varlıktan söz eder:

(3) yuvarlak masa

Yuvarlak masa hem yuvarlak olan bir şeydir hem de masa olan bir şeydir. Hem büyük olmak hem de yuvarlak olmak bir masanın özelliği olabilir ama bu ikisi arasında böylesi matematiksel bir fark bulunmaktadır. Doğal diller bu iki sıfat-ad birleşimi arasındaki farkı göstermek bakımından ilginç bir görünüm sunar (Svenonius, 2008, s. 34). Bir adın birden fazla sıfatla nitelendiği durumlarda alt kümeli sıfat, kesişimli sıfattan genellikle daha önce yer alır (Aljovic, 2010, s. 41). Örneğin Türkçede de (4a)'nın (4b)'ye göre daha tercih edilir olduğu söylenebilir (Akşehirli, 2016, s. 125):

(4) a. Büyük yuvarlak masa

b.? Yuvarlak büyük masa

Alt kümeli ve kesişimli birleşim dışında, sıfat-ad birleşimlerinde daha az görülen bir tür daha bulunmaktadır. Burada sıfat ve ad arasında bir alt küme ya da kesişim ilişkisi bulunmamakta ve sıfat, nitelediği adın göndergesini geçersiz kılmaktadır. *Büyük masa, yuvarlak masa* gibi tüm nitelendirme ilişkilerinde nitelenen ya da tamlanan şey adın gönderimde bulunduğu şeydir ama *sahte, olası, aday, sözüm ona* gibi içlemsel (İng. intensional) sıfat (Lee, 2023, s. 207) adı verilen sözcüklerle oluşturulan bu tür birleşimlerde nitelenen ad artık gönderimsiz hâle gelmektedir:

(5) Sahte para

Bu örnekte görüleceği üzere *sahte* sıfatı *parayı* nitelediğinde, artık bu sıfat tamlamasının gönderimde bulunduğu şey para değildir; çünkü sahte para, para değildir. Benzer durum *aday öğrenci* birleşimi için de geçerlidir; aday öğrenci, henüz öğrenci olmayan bir kişidir.

Belgisiz sıfat kategorisinde yer verilen sözcüklere bakıldığında bunların sıfatlar için geçerli olan bu birleşim türlerinden hiçbirine uygun olmadıkları görülmektedir. *Bütün kalemler, bazı öğrenciler, birçok ev* vb. gibi birleşimlerde ilk ve ikinci sözcük arasında bir alt küme, kesişim ya da içlemsel birleşim özelliğinden söz edilemez. Örneğin *bazı öğrenciler*, ÖĞRENCİ kümesinin bir alt kümesi olmadığı gibi, burada “bazı” ve “öğrenci”nin kesişimi de söz konusu değildir. Çünkü “bazı olan şeyler” biçiminde bir varlık kümesinden söz edilemez. Ayrıca *bazı öğrenciler* açıkça öğrencilere gönderim yaptığı için, bunlar içlemsel sıfat da olamazlar.

Sözcük türlerinin sınıflandırılmasında kullanılan anlam bilimsel ölçütlerden biri de zamanda sabitlik ve değişkenliktir. Buna göre adlar zaman düzleminde sabit, fiiller ise değişken özelliklere gönderim yapar. Sıfatlar bu iki

kategori arasında yer almaktadır (Frawley, 1992, s. 439). Elbette bu dereceli bir ayrım ölçütüdür. Örneğin *çocuk* gibi bir ad, bir kişinin görece daha uzun süreli bir özelliğini belirtirken, *git-* gibi bir fiil, bir özneye yüklenebilecek olan ve zamana yayılımı çok daha az olan bir özelliktir. *Başarılı* gibi bir sıfat ise zaman bakımından *çocuk* ve *git-* arasında yer alır.¹ Hatta sıfatların bu açıdan derecelendirilebilmesi de mümkündür. *Sıcak su*, suya ilişkin geçici ya da değişken bir özelliği dile getirirken, *derin su* ise kalıcı ya da değişmesi uzun zaman gerektiren bir özellikten söz eder. Belgisiz sıfatlara bakıldığında, bunların zamanla ilişkilendirilemeyecek bir gönderimlerinin olduğu görülmektedir. Söz gelimi,

(6) Bütün çocuklar bahçeye çıktı.

Bu cümlede çocukların geçici ya da kalıcı bir özelliğinden söz edilmemekte, sadece bahçeye çıkan çocukların miktarına ilişkin bir bilgi verilmektedir.

Sıfatlara İlişkin Biçim Bilimsel ve Söz Dizimsel Ölçütler

Yukarıdaki genel anlam bilimsel özelliklerin yanında, sıfatların biçim bilimi ve söz dizimi açısından da ayırt edici bazı özellikleri bulunmaktadır. Söz konusu özellikler, belgisiz sıfat kategorisi için değerlendirildiğinde, bu tür sözcüklerin bu ölçütleri de sağlamadığı görülmektedir. Sıfatların söz dizimi açısından evrensel nitelikli özelliklerinin başında, adları niteleme görevlerinin yanı sıra yüklem olarak da kullanılabilmeleri gelmektedir. (7)'de *yaşlı* sıfatının hem bir adı nitelediği hem de bir cümlemin yüklemi olabildiği görülmektedir.

- (7) a. Yaşlı adam
b. Adam yaşlı.

Oysa aynı durum belgisiz sıfatlar için geçerli değildir:

- (8) a. Bazı insanlar / *insanlar bazı
b. Her bir kitap / *kitap her bir

Sıfatların yüklem olarak kullanılabilmeleri, tıpkı adlar ve fiiller gibi iç anlam özellikleri bakımından yüklemleyici olmalarından kaynaklanır. Burada “yüklemleyici” olmak ile kastedilen şey bir özneye belirli bir özellik yükleyebilme kapasitesidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, yüklemlediği özelliğin zaman olarak geçici ya da kalıcı olması ile birbirlerinden ayrıışan adlar, sıfatlar ve fiiller özellik yükleme bakımından ortaktırlar. Bunun en basit kanıtı, pek çok adın, hatta teorik olarak tüm adların bir başka adın niteleyicisi olarak kullanılabilmeleridir. Örneğin sözlükte ad olarak etiketlenmiş olan *tane*, *ağaç*

¹ Korece gibi bazı dillerde sıfatların da tıpkı fiiller gibi çekimlenebildikleri görülmektedir (Erdem ve Sarı, 2010, s. 325). Bu, sıfatların adlar ve fiiller arasındaki zamansal sabitlik ve değişkenlik konumunun çekimleme yoluyla da gösterildiği şeklinde yorumlanabilir.

sözcükleri (9)'da görüleceği üzere bir başka adın niteleyicisi olarak kullanılabilir:

(9) tane karabiber, ağaç ev

Sıfatların, özellik belirtmek bakımından adlardan ayrılan temel özelliği, söz dizimi düzleminde gözlemlenen derecelendirilebilir anlam yapılarıdır (Kennedy ve McNally, 2005, s. 345). Sıfatlarla yapılan bir niteleme *daha, çok daha, en, biraz daha, yeterince* gibi zarflarla derecelendirilebilir. Oysa belgisiz sıfatlar için böyle bir derecelendirme mümkün değildir:

(10) *daha / *çok daha/ *en / *biraz daha / *yeterince birkaç / bazı / bütün / hiçbir çocuk(lar)

Dil bilgisi kaynaklarında belgisiz sıfatlara örnek olarak verilen bazı sözcüklerin ise bu koşulu yerine getirebildiği görülmektedir. Örneğin *başka* sözcüğü derece zarflarıyla uyumludur:

(11) daha /çok daha/ en / biraz daha başka

Bu da *başka* sözcüğünün diğer belgisiz sıfat örneklerinden kategorik açıdan farklı olduğunu düşündürmektedir. Bunu destekleyen bir diğer koşul, bir adı niteleyen birden fazla sıfatın bulunabilmesi, buna karşın bir adın önünde belgisiz sıfat kategorisinden sadece bir sözcüğün yer alabilmesidir:

(12) a. başarılı genç sporcu

b. Birkaç başarılı genç sporcu

c. *Birkaç bazı başarılı genç sporcu

Başka sözcüğü ise çoklu sıfat dizilimlerinde diğer belgisiz sıfatlarla birlikte kullanılabilir:

(13) Başka pek çok genç başarılı sporcu

Derecelendirilebilir anlam yapıları nedeniyle sıfatlar, aynı zamanda bir niteleme eksenini ya da ölçek yapısı oluştururlar (Croft ve Cruse, 2004, s. 170). Söz gelimi *sıcak* sıfatı pozitif ve negatif yönde derecelendirilebilir ve negatif yönde derecelendirildiğinde *soğuk* sıfatına ulaşılır. Dillerdeki kurallı ya da yaygın karşıt anlamlı çiftlerinin büyük çoğunluğunun sıfatlardan oluşmasının nedeni de budur. Bir başka deyişle bir sözcüğün sıfat olduğunun en belirgin kanıtlarından biri, karşıt anlamlısının bulunmasıdır. Kimi sıfatların uzlaşımly bir karşıtı bulunmayabilse de bir nitelemenin karşıt nitelemesinin de bulunması aynı zamanda mantıksal bir zorunluluktur. Belgisiz sıfatlar söz konusu olduğunda bu zorunluluğun büyük ölçüde sağlanamadığı görülmektedir. Bu sözcükler herhangi bir özellik belirtmedikleri için sıfatlarda görülen ölçek yapısı ve buna bağlı bir karşıt anlamlılığı da bulunmamaktadır. *Birçok, birkaç,*

bir takım, bazı, bütün gibi sözcüklerin karşıtlarının ne olduğu tam olarak belirsizdir. Örneğin;

(14) Birkaç öğrenci sınava girdi.

cümlesinden hareketle, *birkaç*'ın karşıtının *bütün, bazı, her bir* gibi sözcükler olduğu pek çok bağlamdan söz edilebilir. Her ne kadar *hiçbir öğrenci* ile başlayıp (*bir öğrenci > birkaç öğrenci > bazı öğrenciler > pek çok öğrenci > birçok öğrenci*) *bütün öğrencilere* varan bir ölçek yapısından söz edilebilse de bu ölçekte yer alan birimler arasında bir derecelendirme yapılamaması, bu tür sözcüklerin sıfatlardan farklı özelliklerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Son olarak sıfatların biçim bilimsel bir özelliğinden de söz etmek gerekir. Türkçenin de dâhil olduğu pek çok dilde sıfatlar, adların türetiminde ve hatta çekiminde kullanılan ekleri alabilmektedir (Braun ve Haig, 2000, s. 86). Türkçede herhangi bir sıfat *-li, -lik* gibi yaygın türetim eklerinin yanı sıra çoğul, iyelik gibi çekim eklerini de alabilmektedir (Johanson, 2004, s.14).

(15) başarısız-lık, yaşlı-lar, iri-li ufak-lı, (benim) güzel-im

Oysa oran belirten yapılarıdaki iyelik ekleri (kitapların hiçbir-i, öğrencilerin bazı-sı vb. gibi) dışında belgisiz sıfatlar böyle bir özellik göstermemektedir:

(16) *birkaçlar, *bazılar, *bütünler, *bazılık, *(benim) hiçbir-im

Tüm bu örnek ve testler, dil bilgisi kaynaklarında sıfatların bir türü olarak gösterilen belgisiz sıfatların, sıfat olma koşulunu sağlamadıklarını açıkça göstermektedir. Belgisiz sıfat adı verilen bu sözcükler aslında Türkçe dil bilgisi kaynaklarında pek de yer bulmayan *belirleyici* kategorisine ait olup, pek çoğu da bunun bir alt kategorisi olan *niceleyici* kategorisini oluşturmaktadır. Bir sonraki bölümde belirleyici ve niceleyicilerden söz edilmekte, belgisiz sıfat olarak adlandırılan sözcüklerin bu kategorilere ait oldukları ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Belirleyiciler ve Niceleyiciler

Dil bilgisindeki belirleyici kategorisini açıklamaya, aşağıdaki cümleler üzerinde düşünerek başlamak uygun olacaktır:

- (17) a. Ayşe sınava girdi.
b. Çocuk sınava girdi.
c. Öğrenci sınava girdi.

Bu cümlelerin tümünde, bir sınava giren bir ya da birden fazla kişiden söz edilmektedir. (17a)'da "Ayşe" adlı bir kişinin sınava girdiği söylenmekte, yani sınava giren kişi özel adı ile belirtilmektedir. Özel adların en tipik özelliği dünyadaki bir varlığa doğrudan gönderim yapmalarıdır. Özel adlarla cins adlar

arasındaki temel fark, cins adların bir varlık kümesini adlandırmasına karşın, özel adların bu varlık kümelerinde yer alan tekil bir varlığı adlandırmasıdır. Cins adlar tarafından adlandırılan varlık kümeleri ise aslında gerçek dünyada var olmayan, bir soyutlama sürecinin sonucunda tamamen zihinsel olarak var olan şeylerdir. Yani, gerçek dünyada *çocuk* diye bir şey yoktur; *çocuk*, aralarındaki ortak özellikler nedeniyle aynı kümede yer alan bireylerin ortak adıdır. Bu nedenle gerçek dünyadaki bir varlıktan söz etmek için cins adların kullanılması mümkün değildir. Bu ancak, bir cins adın, adlandırdığı kümenin aktüel ve olası tüm elemanları için doğru olan bir özellikten söz edilen ve anlam biliminde *tür gönderimi* adı verilen cümlelerde mümkündür (Chierchia, 1998, s. 341). Bu tür cümleler genellikle şimdiki zaman ya da geniş zamanda çekimlenmiş yüklemlerle kurulu ve böylelikle dünyadaki herhangi bir somut varlıktan değil, bir varlık kümesinden söz edilir:

(18) Çocuk(lar) masumdur.

Türkçede (18)'deki gibi tür gönderimi yapan bir cümlede öznenin tekil ya da çoğul olması çoğunlukla herhangi bir yorum farkı yaratmaz. Bunu (19)'daki cümle ile daha net görmek mümkündür:

(19) Portakal C vitamini içerir.

Bir cümlede adların tür gönderimi yapabilmesi yükleme bağlıdır. Örneğin (18)'deki *çocuklar* ve (19)'daki *portakal* yüklem farklı olduğu cümlelerde tür değil, nesne gönderimi yaparlar:

- (20) a. Çocuklar bahçeye çıktı.
b. Portakal yere düştü.

Yeniden örnek cümlelere dönülecek olursa (17a)'da sınava girenin kim olduğu özel adın (Ayşe) kullanılması nedeniyle belli olmasına karşın, (17b)'de hangi çocuğun sınava girdiği belli değildir. Türkçede, İngilizce gibi dillerde bulunan belirli tanımlığın (*the*) bulunmaması nedeniyle, bu tür cümlelerde sözü edilen kişinin kim olduğu ancak cümle ötesi, yani dil bilgisi dışı bağlam bilgisi ile anlaşılabilir. Aynı şey (17c) için de geçerlidir; ancak burada farklı olan şey *öğrenci* sözcüğünün Türkçede bir topluluk adı olarak da kullanılabilmesi nedeniyle çoğul okumaya uygun olmasıdır. Cins adların, özellikle özne konumunda bulundukları zaman -dil dışı bağlamla belirlenmeleri dışında- belirli bir varlığa gönderim yapamamalarının nedeni, tıpkı sıfatlar ve fiiller gibi yüklemleyici sözcükler olmalarından kaynaklanır (Tuğcu, 2009, s. 35). Bu, şu anlama gelmektedir: Adlar, sıfatlar ve fiiller varlıklara özellik yüklemesi yapan sözcüklerdir. Bunlar içinde fiiller, yukarıda da belirtildiği gibi geçici, sıfatlar fiillere göre daha kalıcı, adlar ise sıfatlara göre daha kalıcı özellikleri varlıklara yükler. Bu açıdan bakıldığında, (21)'deki cümlelerin tümünde *Ali* adlı bireye farklı özellikler yüklenmiştir:

- (21) a. Ali gitti.
 b. Ali başarılı.
 c. Ali öğrenci.

Adların ve sıfatların tıpkı fiiller gibi yüklem olarak kullanılabilmelerinin nedeni de budur. “Öğrenci”, aslında bir varlığa değil, belirli özellikleri taşıyan bireylerin, sahip oldukları bu özelliklerin tümüne ve bu özelliği taşıyan bireylerin yer aldığı soyut/zihinsel bir kümeye işaret eder. Bunu şöyle ifade etmek de mümkündür: Dünyada *Ali, Ayşe, Fatma* gibi bireyler vardır ve bu bireyler, eğer gerekli koşulları sağlıyorsa ÖĞRENCİ gibi bir kümenin kapsamında da yer alabilirler. Özel adlar ve “belirli betimleme” adı verilen *Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu, Beşiktaş Jimnastik Kulübü Başkanı, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri* gibi belirli bir varlığa gönderim yapan ifadeler dışındaki adlar bir cümle içinde bir varlığa gönderim yapamazlar. Çünkü bir cümle kurmak demek, bir varlığa geçici ya da kalıcı bir özellik yüklemesi yapmak demektir ve bunun gerçekleşebilmesi için kendisine özellik yüklemesi yapılan *belirli* bir varlığın bulunması gerekir (Swart, 1998, s. 169). İşte dillerde bu görevi yerine getiren sözcüklere, işlevsel bir kategori olarak “belirleyici” adı verilmektedir. Belirleyiciler, sözlük birimi olan adları bir cümle kurucusu olan ad öbeklerine dönüştüren, adların gönderim yapabilmesini sağlayan ifadelerdir. Türkçede belgisiz sıfat olarak sınıflanan sözcük ya da ifadeler, aslında bu belirleyici kategorisinde yer almaktadır. Ancak bunların dışında başka birimler de belirleyici olarak değerlendirilmektedir. Aşağıdaki cümlelerde belirleyiciler örneklenmektedir:

- (22) a. Bazı çocuklar sınava girdi.
 b. Hiçbir çocuk sınava girmedi.
 c. En az üç çocuk sınava girdi.
 d. Bütün çocuklar sınava girdi.
 e. Şu çocuk sınava girdi.
 f. Ali’nin çocuğu sınava girdi.

Bu cümlelerin her birinde soyut/zihinsel bir kümenin adı olan *çocuk* sözcüğü, belirleyiciler aracılığıyla bir özne ad öbeğine dönüştürülmüş ve böylelikle gerçek dünyadaki bir varlığa gönderim yapılabilir hâle gelmişlerdir. (22a)’da, söz konusu söylem bağlamındaki çocuklardan birden fazlasının sınava girdiği belirtilirken, (22b)’de söz konusu bağlamdaki çocuklardan hiçbirinin sınava girmediği söylenmektedir. (22c)’de sınava giren öğrencilerin sayısı yaklaşık olarak belirtilirken, (22d)’de tüm öğrencilerin sınava girdiği, yani sınava girmeyen hiçbir öğrencinin olmadığı söylenmektedir. Herhangi bir varlığın sayısından söz etmek demek, artık bir varlık kümesinden değil, o kümedeki

elemanlardan söz etmek, yani gerçek dünyaya gönderim yapmak demektir. Bu açıdan (22e) ve (22f) önemlidir. Bu cümlelerde sınava giren çocuk sayısı bir sayı sözcüğü kullanılarak belirtilmemiş olsa da her iki cümlede de sadece bir çocuğun sınava girdiği söylenmektedir. Dil bilgisi kaynaklarında “işaret sıfatı” olarak adlandırılan (22e)’deki *şu* sözcüğü, belirleyicilerin bir alt türü olan *gösterici* (İng. demonstrative) kategorisinde yer almaktadır. Göstericiler, bir varlığa doğrudan işaret ederek onu belirli hâle getirirler. (22f)’deki tamlama yapısı da bir belirleyici işlevindedir. Dil bilgisinde bunlara *belirtili tamlama* denmesinin nedeni, bu tür yapılarda soyut/zihinsel bir varlık kümesi yerine dünyadaki bir varlıktan söz edilmesidir. Görüleceği üzere, *belgisiz sıfat* adı verilen sözcük ya da ifadeler, daha geniş çerçeveli olan belirleyici kategorisinde yer almaktadır.

Yukarıdaki cümlelere ve hatta doğal dillerdeki bütün cümlelere bu açıdan bakıldığında, ilgi çekici bir durumla karşılaşılır. Doğal dil cümleleri, biri özne görevindeki bir ad öbeği, diğeri de yüklem görevindeki bir fiil öbeğinden oluşur. Bunlar dışında diğer cümle birimleri ya ad öbeğinin ya da fiil öbeğinin içinde yer alan ve kimi zaman da zorunlu olmayan birimlerdir.² Yukarıda da belirtildiği gibi ad öbekleri, belirleyiciler sayesinde gerçek dünyadaki varlıklara, yani soyut/zihinsel kümelerde yer alan bireylere/elemanlara gönderim yapar. Buna karşın fiil öbekleri, özneye yüklenen özelliği belirttikleri için yine soyut/zihinsel kümelere gönderim yaparlar. Bu açıdan her cümle bir küme bağıntısı ifade eder. (22)’deki cümleleri bu doğrultuda yeniden yorumlamak mümkündür. (22a)’da ÇOCUKLAR kümesi ile SINAVA GİRENLER kümesinin kesişim kümesi boş değildir; bu, *bazı* belirleyicisinin kesin bir sayı belirtmemesinden kaynaklanan bir okumadır. (22b) ÇOCUKLAR kümesinin hiçbir elemanının SINAVA GİRENLER kümesinde bulunmadığını, bu iki kümenin kesişim kümesinin boş küme olduğunu belirtir. (22c)’de iki kümenin kesişiminde 3 ya da daha fazla eleman olduğu söylenirken, (22d)’de ÇOCUKLAR kümesinin sınava girenler kümesinin bir alt kümesi olduğu söylenir. (22e) ve (22f)’de ise ÇOCUKLAR kümesinden bir elemanın sınava girenler kümesinde bulunduğu belirtilir; ancak bu cümlelerde söz konusu çocuk dışında başka çocukların da sınava girmiş olma olasılığı nedeniyle, iki kümenin kesişiminin boş küme olmadığı anlamı üretilmektedir. Bu iki cümle (22a) ile aynı matematiksel küme ilişkisini belirtmesine karşın, aralarındaki fark sayı bilgisinin sezgisel olarak daha belirgin olup olmamasına dayanmaktadır. Tüm bu okumalar matematikteki küme gösterimleri ile aşağıda olduğu gibi gösterilebilmektedir:

² Bu konuyla ilgili olarak Gökdâyı (2000), Uzun (2000), Erdem (2016) gibi yayınlara bakılabilir.

Bazı çocuklar sınava girdi = ÇOCUK (Ç) kümesi ile SINAVA GİRENLER (S) kümesinin kesişimi boş küme değildir. ($\text{Ç} \cap \text{S} \neq \emptyset$)

Hiçbir çocuk sınava girmede = ÇOCUK(Ç) kümesi ile SINAVA GİRENLER (S) kümesinin kesişimi boş kümedir. ($\text{Ç} \cap \text{S} = \emptyset$)

En az üç çocuk sınava girdi = ÇOCUK (Ç) kümesi ile SINAVA GİRENLER (S) kümesinin kesişiminde en az üç eleman vardır. ($|\text{Ç} \cap \text{S}| \geq 3$)

Bütün çocuklar sınava girdi = ÇOCUK (Ç) kümesi, SINAVA GİRENLER (S) kümesinin alt kümesidir. ($\text{Ç} \subseteq \text{S}$)

Şu çocuk sınava girdi = ÇOCUK (Ç) kümesi ile SINAVA GİRENLER (S) kümesinin kesişimi boş küme değildir. ($\text{Ç} \cap \text{S} \neq \emptyset$)

Ali'nin çocuğu sınava girdi = ÇOCUK (Ç) kümesi ile SINAVA GİRENLER (S) kümesinin kesişimi boş küme değildir. ($\text{Ç} \cap \text{S} \neq \emptyset$)

Tüm bu örnekler, doğal dillerdeki cümlelerin kümeler arasındaki ilişkiyi belirtmeleri nedeniyle, aynı zamanda nicel bir bilgi verdiklerini göstermektedir. Her cümlede, öznenin belirttiği varlık kümesi, belirleyiciler aracılığıyla fiilin belirttiği varlık kümesi ile ilişkilendirilir. Bu ilişkide özne kümesinin elemanlarının ne kadarının yüklem belirttiği kümenin elemanı olduğu söylenir. Bu durumda her cümlelerin aynı zamanda bir niceleme bilgisi de içerdiğini vurgulamak gerekir. Bu, (22)'deki örnek cümlelerde olduğu gibi açık bir biçimde olabileceği gibi, (23)'teki gibi daha örtük bir biçimde de gerçekleşebilir:

(23) Bugün hava yağmurlu.

Bu cümlede *bugün* zarfıyla kendisine gönderim yapılan günün, YAĞMURLU(GÜNLER) gibi bir kümenin elemanı olduğunu söyleyen bir küme ilişkisi söz konusudur. Belirleyiciler, doğal dillerin evrensel bir özelliği olan bu ilişkinin kurulması için zorunlu bir işlevsel birim olarak görülmektedir (Eijk, 1999, s. 137). Bu nedenle, belirleyici kategorisinde göstericiler, iyelik yapıları gibi birimler bulunsa da kategorinin temsil edici birimleri niceleyicilerdir. Türkçedeki *bütün, bazı, her bir, hiçbir, en az bir, biri hariç tüm öğrenciler* gibi sözcük ve ifadeler, belirleyicilerin niceleyici alt kategorisinde yer almaktadır. Tüm dillerde niceleyiciler evrensel ve var oluşsal olmak üzere iki türde görülmektedir. Evrensel niceleyiciler, yukarıda sözü edilen küme ilişkisi bağlamında, bir kümenin tüm elemanlarının başka bir kümenin alt kümesi olduğunu ya da hiçbir elemanın başka bir kümenin elemanı olmadığını *bütün, herkes, hiç kimse, hiçbir* gibi sözcüklerle belirten niceleyicilerdir. Var oluşsal niceleyiciler ise iki kümenin kesişim kümesi hakkında az ya da çok belirli bir sayı belirtirler. *Bazı, çoğu, en az üç(ü), birkaç* gibi sözcükler birer var oluşsal niceleyicidir.

Doğal dillerde hangi sözcüklerin niceleyici oldukları konusunda tartışmalı yönler bulunmakla birlikte (ör. Partee, 1988; Solt, 2006; Kayne, 2007; Rett; 2018) niceleyiciler de dâhil olmak üzere tüm belirleyiciler için evrensel kısıtlı-

lıklar bulunmaktadır. Örneğin tüm belirleyiciler *muhafazakârlık* (İng. conservativity) adı verilen bir özellik sergiler (Swart, 1998, s. 174). Bunu (24)'teki cümle açıklamak mümkündür:

(24) Bütün çocuklar bahçeye çıktı.

Bu cümlede söylenen şeyin doğru olup olmadığını bilmek için, sözü edilen bağlamdaki tüm çocukların bahçeye çıkıp çıkmadığını bilmek yeterlidir. Eğer her öğrenci bahçeye çıktıysa bu cümle doğrudur. Bahçeye, çocuklar dışında başka çıkanların olup olmadığı bilgisi bu cümle için gerekli değildir. Yukarıda verilen,

(25) Ali'nin çocuğu sınava girdi.

örneğinde de Ali'nin oğlu dışında sınava girenlere ilişkin bilgi, bu cümle için gerekli bir bilgi değildir. Yani belirleyiciler, özne konumundaki genel ada ilişkin bir bilgi verirler; yüklemde gönderimde bulunduğu özellikler kümesinin diğer elemanları hakkında bir bilgi vermezler.

Belirleyicilerin bir diğer evrensel nitelikli özelliği ise bağlama duyarlı olmalarıdır. Örneğin,

(26) Bazı öğrenciler bahçeye çıktı.

cümlesinin doğruluğu, bahçeye en az bir öğrenci çıkmış olması ile sağlanır. Sözü edilen bağlamda kaç öğrenci olursa olsun bu durum değişmez. Oysa,

(27) Toplantıya az öğrenci katıldı.

cümlesindeki *az* sözcüğü, bağlamdaki öğrenci sayısına göre değişkenlik gösterir. Bir okulda 100 öğrenci varsa ve söz konusu toplantıya 10 öğrenci katıldıysa bu sayı az olarak değerlendirilebilir ama 20 öğrencinin bulunduğu bir bağlamda aynı şey geçerli değildir. Bu tür sözcüklere genellikle *değer yargısı niceleyicileri* adı verilir (Özyıldız, 2017, s. 872)

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, Türkçe dil bilgisi kaynaklarında bir sıfat türü olarak belirtilen ve *belgisiz sıfat* kategorisinde yer alan sözcüklerin, sıfat olma ölçütlerini sağlamadığı, ilgili kategorinin tanımlayıcı ve ayırt edici özellikleri çerçevesinde gösterilmiştir. Bu sözcükler, günümüz dil biliminde belirleyici adı verilen işlevsel bir kategoride ele alınmakta ve bunların çoğu da niceleyici olarak değerlendirilmektedir. İlgili bölümlerde buna ilişkin kanıtlar sunulmuş olmakla birlikte, burada sonuç niteliğinde bazı noktalara vurgu yapılması yararlı olacaktır.

Her şeyden önce, belirleyiciler, sıfatlar gibi bir sözlüksel bir kategori oluşturmazlar; başka bir ifadeyle dillerde “belirleyici” adı verilen tek bir sözcük türü bulunmamaktadır. Sıfatlar, tıpkı fiiller ve adlar gibi sözlükte yer alan bir

sözcük türüdür; ancak belirleyiciler birer sözlük birimi olmak zorunda değildirlerdir. *Bütün, bazı, birkaç* gibi belirleyicilerin sözlükte yer alabilmelerine karşın, iyelik yapısı biçimindeki belirleyiciler sözlükte yer almazlar. Burada şu noktanın da altının çizilmesi gerekir. Örneğin,

(28) Çocuğun kalemı

gibi bir iyelik yapısının belirleyici olarak değerlendirilmesi, yapıyı oluşturan sözcüklerden değil, yapının bizzat kendisinden kaynaklanmaktadır. Buradaki *kalem* belirli bir kalemdir ve bunu sağlayan şey belirtili tamlama yapısıdır. Yani burada bir belirleyici vardır ama bu, sözcük ve ekler düzeyine indirgenemeyecek olan yapısal bir işlemin sonucudur. Öte yandan *bu, şu, o* gibi gösterim sözcükleri de birer sözlük birimi olarak belirleyici gibi bir kategoride yer almazlar. Bu sözcükler, bir cins adın önünde, o adla adlandırılan kümenin bir elemanına gönderim yaptıkları zaman belirleyici işleviyle kullanılmış olurlar. Yani belirleyiciler sözlüksel değil, işlevsel bir kategori oluştururlar. İşlevsel kategoriler, sözlüksel kategorilerden farklı olarak, söz diziminde yer alan birimler arasındaki ilişkileri yönetirler (Tuğcu, 2009, s. 21). Dillerde, sadece belirleme işlevinde kullanılan birimler (ör. niceleyiciler, tanımlıklar) bulunabileceği gibi farklı sözlüksel birimler (ör. gösterim sözcükleri) ve dil bilgisel araçlarla da belirleme işlevi yerine getirilebilir.

Sıfatların temel özelliklerinin başında, niteledikleri ada göre değişkenlik gösteren anlamsal boyutlara sahip olmalarının gelmesi, bir diğer önemli ayrıdır. Söz gelimi *büyük* sıfatı, *ev* gibi bir adı nitelediğinde ölçülebilir bir boyut belirtirken, *olay* gibi bir adı nitelediğinde söz konusu olayın etkisi vb. gibi niteliklerini dile getirir. Oysa belirleyiciler, hangi adla birlikte bulunursa bulunsun, daima aynı belirleme işini yapar. *Bazı çocuklar, bazı kalemler, bazı olaylar* gibi ifadeler arasında, en az bir varlığı belirtmek bakımından hiçbir fark yoktur. Bu, sıfatların betimleyici bir içeriğe sahip olmalarına bağlı olarak, betimledikleri varlığa göre içeriğin az çok değişebilmesinden kaynaklanır. Oysa işlevsel birimler olan niceleyiciler, hep aynı dil bilgisel ve anlamsal işlevi yerine getirirler. Ayrıca, aynı özelliğe bağlı olarak, sıfatların niteleyebilecekleri adlara ilişkin anlamsal kısıtlılıklar bulunmaktadır. Örneğin,

(29)? anlayışlı saksı

ifadesi -en azından temel anlam düzleminde- tuhaf olmasına karşın, tüm belirleyiciler tüm adlarla birlikte kullanılabilir:

(30) bütün /bazı / bir takım saksı(lar) / adam(lar) / fikir(ler)

Sonuç olarak, dil bilgisi kaynaklarında belgisiz sıfatların, niteleme sıfatlarından farklı olarak belirtme sıfatı alt kategorisi içine alınması, (29) ve (30)'da gösterilen farkın gözetildiğini düşündürse de ana kategorinin sıfat olarak belirtilmesi yine de sorunludur; çünkü bir alt kategorinin, bağlı olduğu üst ka-

tegorinin ayırt edici ve tanımlayıcı özelliklerini taşıması gerekir. Türkçede, burada anılanlar dışında hangi sözcüklerin ve hangi yapıların belirleyici ve özelde niceleyici özellikleri gösterdiği yeterince çalışılmış bir konu değildir. Söz gelimi yukarıda belirtilen ölçütler çerçevesinde *epey*, *bir hayli*, *birçok*, *pek çok* gibi sözcüklerin sıfat olmadıkları açık olsa da niceleyiciler için belirlenmiş olan ölçütleri ne ölçüde sağladıkları, daha da önemlisi, dillerin büyük ölçüde evrensel bir özelliği olan belirleme işlevinin, Türkçede hangi sözlüksel ve dil bilgisel araçlarla yerine getirildiği, ileri çalışmalarda ele alınması gereken önemli bir konudur.

Etik Komite Onayı Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek Araştırma için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Ethical Committee Approval Ethical committee approval is not required for this research.

Funding This research received no external funding.

Conflicts of Interest The author declares no conflicts of interest in this study.

Kaynakça

- Akşehirli, S. (2016). Türkçede sıfat dizilim sınırlılıkları. B. Savaş, D. Yüksel, D. Fidan, B. Öztürk ve B. İ. Karagül (Ed.), *29. Ulusal Dilbilim Kurultayı bildiri-leri* içinde (s. 125-136). Kocaeli Üniversitesi.
- Aljović, N. (2010). Syntactic positions of attributive adjectives. P. C. Hofrerr ve O. Malunshansky (Ed.), *Adjectives: Formal analyses in syntax and semantics* içinde (s. 29-52). John Benjamins.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri* (9. bs.). Türk Dil Kurumu.
- Braun, F. ve Haig, G. (2000). The noun/adjective distinction in Turkish: An empirical approach. A. Göksel ve C. Kerslake (Ed.), *Studies on Turkish and Turkic languages* içinde (s. 85-92). Harrassowitz Verlag.
- Chierchia, G. (1998). Reference to kinds across language. *Natural Language Semantics*, 6(4), 339-405.
- Croft, W. ve Cruse, D. A. (2004). *Cognitive linguistics*. Cambridge University.
- Eijk, J. (1999). Determiners. K. Brown ve J. Miller (Ed.), *Concise encyclopedia of grammatical categories* içinde (s. 136-140). Elsevier.
- Erdem, M. ve Sarı, M. (2000). Sözcük türlerinin sözcük öbekleriyle ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4), 321-335.

- Erdem, M.(2016). Türkçede fiiller ve sınıflandırma sorunları. *Turkish Studies*, 11(20), 185-200.
- Ergin, M.(1997). *Türk dil bilgisi*. Bayrak.
- Frawley, W.(1992). *Linguistic semantics*. Routledge.
- Gencan, T. N. (2007). *Dilbilgisi*. Ayraç.
- Gökdayı, H.(2000). Türkiye Türkçesinde öbekler. *Turkish Studies*, 5(3), 1297-1319.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: A comprehensive grammar*. Routledge.
- Görgülü, E. (2014). *Semantics of nouns and the specification of number in Turkish*. [Unpublished doctoral dissertation, Simon Fraser University].
- Johanson, L. (2004). Güney Sibirya Türkçesinde adlar ve sıfatlar (S. Aslan Demir, Çev.) *Bilig*, (29), 1-27.
- Johanson, L. (2021). *Turkic*. Cambridge University.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Kayne, R. S. (2007). Several, few and many. *Lingua*, 117, 832–858.
- Kennedy, C. ve McNally, L.(2005). Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates. *Language*, 81(2), 345-381.
- Lee, E. (2023). *An introduction to lexical semantics: A formal approach to word meaning and its composition*. Routledge.
- Murphy, M. L.(2010). *Lexical meaning*. Cambridge University.
- Özyıldız, D.(2017). Quantifiers in Turkish. *Handbook of quantifiers in natural language: Volume II* içinde (s. 857-937).
- Partee, B. (1988). Many quantifiers. J. Powers ve K. de Jong (Ed.), *Proceedings of the Eastern States Conference on Linguistics* içinde (s. 383-402).
- Rett, J. (2018). The semantics of many, much, few and little. *Language and Linguistics Compass*, 12, 1–18.
- Solt, S. (2006). Why a few? And why not *a many? C. Ebert ve C. Endriss (Ed.), *Proceedings of Sinn und Bedeutung 10. ZAS Papers in Linguistics* içinde (s. 333–346). Zentrum für allgemeine Sprachwissenschaft.
- Svenonius, P. (2008). The position of adjectives and other phrasal modifiers in the decomposition of DP. L. McNally ve C. Kennedy (Ed.), *Adjectives and adverbs: Syntax, semantics and discours* içinde (s. 16-42). Oxford University Press.
- Swart, H. de (1998). *Introduction to natural language semantics*. CSLI.
- Tuğcu, P. (2009). *Türkçede belirleyici öbeği* (Tez No. 250204) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Uzun, N. E.(2000). *Ana çizgileriyle evrensel dilbilgisi ve Türkçe*. Multilingual.

Extended Summary

In Turkish grammar resources, adjectives are generally considered in two main groups as qualifying adjectives and determining adjectives, and there is a sub-category called indefinite adjectives in determining adjectives category (Ergin, 1997; Gencan, 2007; Banguoğlu 2011, Karaağaç, 2013). This classification theoretically means that indefinite adjectives, as a subtype, have the general characteristics of adjectives within the framework of general classification principles. However, when the words that exemplify this type are examined in terms of universal criteria of distinction for adjectives, it is seen that they do not have the feature of being adjectives. In this study, it is argued that words and phrases called indefinite adjectives are included in the determiner category, which is defined as a functional category in linguistics.

First of all, the most basic feature of adjectives is to indicate a concrete, abstract, formal, or intrinsic quality of the entities to which the nouns refer (Murphy, 2010). However, indefinite adjectives do not have such a feature. For example, while the expression *başarılı çocuk* (successful child) refers to a characteristic of the child, the expression *birkaç çocuk* (a few children) does not mention any quality related to the children in question. The features specified by adjectives are presented in dictionaries as a polysemy based mostly on abstraction. This is because when the nouns that an adjective qualifies change, it can acquire a different lexical content depending on this semantic combination. For example, when the combinations of *büyük ev* (big house) and *büyük sanatçı* (great artist) are compared, it is seen that the word *büyük* has different semantic contents in these two. However, words defined as indefinite adjectives have a semantic content independent of the nouns they are found with. In all combinations such as a *birkaç kutu* (few boxes), *birkaç oyun* (a few games), *birkaç düşünce* (a few thoughts), an abstract or concrete entity that is more than one is mentioned. Depending on the adjectives' qualification of nouns, an adjective-noun combination can occur in three ways: subsective, intersective, and intensional (Lee, 2023). However, words such as *bütün* (all), *bazı* (some), *birkaç* (several, a few) and *çoğu* (many) do not establish a semantic combination relationship with nouns that is suitable for any of these three possibilities. When we look at the limitations regarding multiple adjective sequences depending on the adjective-noun combination possibilities, only one indefinite adjective can be used as a modifier in a noun phrase (Akşehirli, 2016).

Apart from this, it is known that adjectives can be used not only as noun qualifiers but also as predicates. This feature arises from the fact that adjectives are inherently predicative words, just like nouns and verbs. However, this feature is not valid for indefinite adjectives (Tuğcu, 2009). While the expression “successful child” can be transformed into a sentence such as “Child is successful”, it is not possible to transform the expression “some children” into a sentence such as “*Children some”. In addition, the feature determined by Braun and Haig (2000) for adjectives in Turkish, that adjectives can take nominal derivational suffixes just like nouns, is not valid for indefinite adjectives.

These criteria, which show that such words cannot be considered as adjectives, actually belong to the determiner category. As a functional category in grammar, determiners differ from lexical categories such as noun, verb, adjective. Determiners fulfill a semantically and syntactically important function that is essential for natural languages. In languages, nouns other than proper names (namely common nouns) and definite descriptions cannot refer to any entity in the world. These are the names of sets of abstract/mental entities that are the result of people's categorical understanding of the world. In the real world, there are individuals like *Ali*, *Ayşe*, *Ahmet*, *Fatma*, but something like a *student* can only exist in the human mind. Student is the name of the set that includes individuals who have met the conditions to be included in this set. On the other hand, linguistic production, that is, making a sentence, means attributing a feature (predicate) to one or more entities in the real world (subject). Therefore, in order for common nouns to be the subject of a sentence, they must be determined in a way that they refer to one or more elements of a set, rather than a mental set. (Swart, 1998) Determination is the name of this semantic function, and in natural languages, determiners fulfill this function syntactically.

The determination operation also specifies how much of a set of entities, cardinally or proportionally, is included in the set of properties referred to by the predicate. Therefore, determination is a quantitative operation and in natural languages this operation is generally performed with units called quantifiers. In Turkish, words such as *bütün* (all), *bazı* (some), *her* (every), *çoğu* (many), and *birkaç* (a few) are considered as quantifiers (Özyıldız, 2017). However, the determination function can also be realized with lexical units or grammatical structures other than quantifiers in languages. For example, when the words *bu* (this), *şu* (that), *o* (he, she, it) in Turkish are placed before a noun, they refer to an entity in the set named by that noun. Similarly, the difference between the definite and indefinite possessive constructions stems from this. As can be seen, determiners are not limited to lexemes in languages; a grammatical structure can itself be a determiner, and words described as indefinite adjectives belong to this general category of determiners.

